

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

[Ο ΕΛΛΗΝ ΓΚΥ ΔΕ ΜΩΠΑΣΣΑΝ]

I

ΤΟ δράμα τοῦ Γκυ δὲ Μωπασσάν, ὅπερ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1892 ἀνεστάτωσε τοὺς Παρισίους, ἔσχε πικρὸν ἀντίκτυπον καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν πτωχὴν φιλολογίαν. Ὁ κόσμος ἔκλαιε μίαν ἀτυχῇ διάνοιαν κλεισθεῖσαν ἐν καιρῷ τοῦ σπινθηροβολημοῦ τῆς εἰς ἓν φρενοκομεῖον καὶ ἡ ἐλληνικὴ φιλολογία προέπεμπε ὑπὸ τὴν αὐτὴν δραματικὴν ἐξέλιξιν τέκνον τῆς, ἐμπνευσμένον ὅλου τοῦ κάλλους τῆς, τῆς δυνάμεως, τοῦ μυστηρίου τῆς, τὸν Γεώργιον Μ. Βιζυηνόν. Ὡ ἐνθυμοῦμαι ἀπλήστως τὴν ἀλγεινὴν ἐκείνην νύκτα. Εἶχον κληθῆ κατεπειγόντως καὶ ὁ ποιητὴς κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ ἀμυδροῦ σκιάφωτος τῆς ἐσπέρας ἐστολισμένος μὲ ἀνήθη

λευκωπά, με άνεμώννας, με ώραϊα ρόδα, ὀλίγα ἀγριολουλούδα καὶ μαργαρίτας δύο-τρεῖς ἐπὶ τῆς κομβιοδόχης ἰσχυρίζετο, ὅτι περιέμενε τὴν μνηστὴν του, τὴν ξανθὴν καὶ γαλανὴν κόρην τῶν φαντασιοπλήκτων ὀνείρων του. Ἡ φυσιογνωμία του νευρώδης συνεσπᾶτο συχνὰ πυκνὰ καὶ ὁ ἴδιος διασκελίζων τὴν αἰθουσαν ἀπήγγελλε περιπαθεῖς στροφὰς φλογεροῦ ἔρωτος καὶ ἔρραινε πρὸ τῆς θύρας του δροσοπέταλα ρόδα, ἐφ' ὧν θὰ ἐπάτει τῆς μνηστείας τὸν οὐδὸν ἢ γαλανὴν του!

Ἡ ἐκείνην τὴν νύκτα, τὴν τραγικὴν ἐξέλιξιν, τὰς τρομακτικὰς φάσεις σαιξπηρείου ἐμπνεύσεως! Ἐπεφυλάχθην μάρτυς ἐξαρθρώσεως ἀριστοτέχνου νοῦ εἰς ἀγνώριστον ἱκρίον, διανοητικὸν σκελετόν, εἰς ἐρείπιον! Ἐνίοτε ἡ μαλακὴ του, ἡ ἥσυχος μορφὴ ἔλαμπε καὶ πάλιν τὴν φυσικὴν τῆς γλυκύτητα καὶ ἰδοὺ αὐτός, ὥσπερ οὐδὲν ἐκ τῶν προτέρων νὰ διεδραμάτιζε, μοὶ ἀπέτεινε σὺφφονα τὸν λόγον καὶ συνεζήτει τὰ προσφιλεῖα του θέματα καλλιτεχνικὰ καὶ ἐσμύλευε καὶ ἐλάξευε περιπαθεῖς στίχους, ὧς ἀκόμῃ εὐτυχοῦς συλλήψεως, αἰθερίας. Ἐγὼ καταρώμενος τὴν ἀνηλεῆ μοῖραν, τὴν βάσκανον τύχην τοῦ ἀνθρωπίνου μεγαλείου, συνέσπριγγον τὴν καρδίαν μου καὶ συνεκράτουν τὸ δάκρυ, ἐνῶ παρεκάλουν τὸν Θεὸν νὰ ἐξημερώσῃ τὴν νύκτα, τὴν ἀτελειώτον ἐκείνην νύκτα!

Δύο ἐβουάδας κατόπιν μετὰ τοῦ φίλου κ. Φέρμπου ἐπεσκεπτόμεθα τὸ Δρομοκαίτιον φρενοκομεῖον. Καθ' ὁδὸν ὑπὸ τὸ κράτος ποικίλων αἰσθημάτων οὐτ' ἐγὼ οὐδ' ἐκεῖνος προὔβαλλε θέμα διαλόγου. Ἐστρέφομεν μόνον ἐσθ' ὅτε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἰοστέφανον "Ἄστου καὶ ἐρρεμβάζομεν τί μεγαλοῦργημα δύναται νὰ συλλάβῃ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καὶ ποῦ μοιραίως νὰ καταντήσῃ. Μετὰ τρία τέταρτα τῆς ὥρας ἡ λευκὴ τοῦ καταστήματος πρόσοψις, τὸ ἐρυθρὸν πλασιῖωμα καὶ ἡ ἡρεμία τοῦ ἀδένδρου, πλὴν θεαματικῷ τοπίου, μᾶς περιέλουσαν ἀσυνήθη ψυχρότητα. Ἡ ἡμιζὰ μας ἔστη καὶ ὁ κρότος τῆς κιγκλιδωτῆς θύρας μᾶς ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς εἰσόδου. Ἐνταῦθα φοβοῦμαι μὴ πειράξω τὴν μετριοφροσύνην τοῦ διευθυντοῦ κ. Τσιριγώτη, ἀν εὐχαριστήσω καὶ αὐτὸς αὐτὸν διὰ τὸ εὐγενὲς ἐνδιαφέρον, ὅπερ ἐπεδείξατο καὶ τὴν ὑπόσχεσίν του, ὅτι πάντοτε θὰ προσπαθῇ ὅσον ἐπ' αὐτῷ νὰ ἐλαφρύνῃ τὴν θέσιν τοῦ ἀτυχοῦς ποιητοῦ, ὅστις ζῇ ἀκόμῃ καὶ κατὰ τὰ φαινόμενα ἐπὶ πολὺ θὰ ζήσῃ. Τὸ νόσημα ἐχαρακτηρίσθη ἀνίατον ὡς ὀργανικὴ ἀλλοίωσις τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ νωτιαίου ἐν ταυτῷ. Ἐν τῷ δωματίῳ τῆς διευθύνσεως, ὅπου ἐγενόμεθα δεκτοί, παρετήρησα ὅτι ἐπὶ τῆς τραπέζης ἔκειντο φύλλα ἐρριμμένα μετ' ἡμίθρεστον γραφὴν καὶ μετ' ἐλάνωματα. Τί σύμ-

πτώσις ! Ἦσαν ποιήματα τοῦ Βιζυηνοῦ. Ἀπλήστως τότε προσεπάθησα ν' ἀναγνώσω μερικά. Πλὴν ἦσαν θέματα φρενολογικῆς μελέτης καὶ ὄχι ποιήματα. Ἐν ἐξ αὐτῶν ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν κ. Τσιριγώτην «*στὸν θεόν μου*». Παρίστα διαδοχικὰ φάσεις ἀναλαμπούσης φαντασίας καὶ πρὸς βῆμα χωλαινούσης, ἐκτροχιαζομένης. Ἠρχίζεν ἀπὸ καλῆς ἐννοίας καὶ ὁ τρίτος στίχος ἀνέκλωθε τὴν θεοληπτικὴν στροφὴν «*θεέ, δύναμις, κατὰβηθι...*» καὶ ὁ τέταρτος ἦτο ἐντελῶς δυσανάγνωστος. Ἐνθυμήθην τὰς ἀνταλλαγὰς τῶν Βυζαντινῶν ἀλουργίδων μὲ τὰ καλογηρικὰ ράσα καὶ τὰς ἀβροδιαίτους ἐσπερίδας τῶν χρόνων ἐκείνων μὲ τὰς παννυχίδας τοῦ Μεγάλου Κανόνος, Ἐνῶ δὲ ἀπησχολούμην εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἐτέρου χειρογράφου εἰσάγεται ὁ ποιητής, διασκελίζει τὴν αἰθουσαν καὶ ρίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Δὲν θὰ θελήσω νὰ γράψω οὔτε τὸ τί ἡσθάνθην, οὔτε τὸ τί μεταξύ μας ἐξ ἐγγυτάτης φιλίας ἐλέγχθη. Θὰ ἱστορήσω μόνον ἐν ὀλίγοις τὸν ποιητὴν, ὅσον ὁ χώρος τοῦ Ἡμερολογίου τούτου ἐπιτρέπει καὶ ὁ ἀναγνώστης θὰ φέρῃ τὴν φαντασίαν ἀλγεινὴν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἐπισκέψεως ἐκείνης.

II

Ραφτάκι μ' ἤβελ' ἄλλοτες ἡ τύχη,
γιατί νὰ ἔντροπιασθῶ καὶ νὰ τάρνουμαι,
ἤλυσμένησα τὰ ράμματα, τὴν πῆχην
μὰ τὴν ἰδέαν τῆς τέχνης τὴν θυμοῦμαι.

Ἦτο ἡ πρώτη στροφὴ τοῦ ποιήματος, τὸ ὁποῖον ὡς ἐξομολόγησιν τῆς τύχης τοῦ πρὸς σοφὸν πατέρα, ἀφιέρου ὁ Γεώργιος Βιζυηνὸς πρὸς τὸν ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴν μας, ἀείμνηστον φιλόσοφον Βορέϊαν Ἀρμένην. Ἐστάλη οὕτω παιδὶ δέκα ἐτῶν ἀπὸ τὴν πατρίδα τοῦ Βιζῶ, τὸ ἄγνωστο χωριὸ τῆς Θράκης, ραφτάκι εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει θεῖον τοῦ, διαμένοντα εἰς ἐν ἀπὸ τὰ μεγάλα χάνια τοῦ Βυζαντίου, ὅπου καὶ σήμερον οἱ ρουμελιῶται ἀμπατζῆδες ἔχουσι τὰ ἐργαστήριά των. Πρέπει νὰ γνωρίσῃ τις τὸν μονότονον βίον τῶν ἀνθρώπων τούτων, τὴν γλίσχρον ζωὴν των, πῶς ἀπὸ πρωίας μέχρι μέσης νυκτὸς εἶνε εἰς τὸ βελόνι ἡσχολημένοι καὶ τὰς ἐορτάς καὶ κυριακάς ἐγκύπτουσιν εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία, τὸ εὐαγγέλιον, τὰς φυλλάδας τῶν ἁγίων, τῶν ἀμαρτωλῶν τὴν σωτηρίαν καὶ λοιπὰ θρησκευτικὰ ἀπόκρυφα, ἵνα

νοήσῃ τὴν πλήρη ὑποταγὴν τοῦ πνεύματος τοῦ Βιζυηνοῦ εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν θεοφοβίαν καὶ τὸν εὐέξαπτον φαντασιώδη φανατισμὸν τοῦ εἰς τὸ πῶς νὰ σώσῃ τὴν ψυχὴν του. Δύο ἔτη κατόπιν ὁ θεὸς τοῦ ἀποθνήσκει καὶ ὁ Βιζυηνὸς μένει ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ τσελεμπῆ Γιάγκου, ἐμποροῦ τοῦ θείου του, παρ' οὗ καὶ ἀποστέλλεται εἰς Κύπρον, παρὰ τῷ ἐκεῖ συγγενεῖ του μητροπολίτῃ. Οὐδέποτε ὁ νεαρὸς ἰερόπαις ἠσθάνθη μεγαλητέραν χαρὰν ὅσῃ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐφόρεσε τὸ ράσο καὶ τὸν σκοῦφον. Ἐνόμιζεν ὅτι ἐπάτησε τὴν πρώτην βαθμίδα ἁνωθι τῶν κοινῶν βροτῶν, ἣν μὲ ὅλην τὴν ἀπειρίαν τοῦ κόσμου τσαχίκι ὠνειρεύθη. Ἀλλ' ὁ θεοκρατικὸς αὐτὸς κλοιός, ὅστις ἐκύκλωσε τὸ πνεῦμα του, οὐδεμίαν καὶ διὰ τὴν καρδίαν του ἰσχὺν εἶχε. Μελανόφθαλμος ξανθὴ κόρη, ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς μητροπόλεως, τῷ ἐνέπνευσε τὸν πρῶτον ἔρωτα. Νύκτωρ κατήρχετο κρεμάμενος ἀπὸ σχοινίου τὸν τοῖχον τοῦ κελίου καὶ ἀνερριχᾶτο ψιθυρίζων τοὺς ἐξορκισμοὺς τοῦ καὶ σταυροκοπούμενος συχνὰ πυκνά, ἵνα διώξῃ πᾶν κακοποιὸν πνεῦμα φθονερὸν τοῦ ἔρωτός του. Ἀλλὰ μίαν νύκτα συνελήφθη. Ἡ καταδίκη του ἦτο ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας νὰ τρώγῃ ξηρὸν ἄρτον, νὰ διαβάξῃ τρεῖς τὸ Μέγα Ἀπόδειπνον καὶ τῷ ἐδόθη κομβοσχοῖνι δι' ἑκάτὸν καὶ πεντήκοντα γονυκλισίας καθ' ἑσπέραν.

Ὑπὸ τὸ ἡμίσεστον φῶς κανδύλας πρὸ τοῦ προσκυνηταρίου τῆς Μητροπόλεως ἀποτίνων ἐν μιᾷ νυκτί τὴν ὀφειλὴν τοῦ ὁ ἔρωτύλος ρασοφόρος ἀπεκοιμήθη. Τὸ ὄνειρόν του ἦτο ἀποχαριστισμὸς παντοτεινός τῆς ἐκλεκτῆς του. Τὴν νύκτα ἐκεῖνην οὐδ' ἔκλεισε μάτι. Τὴν ἐπομένην διέκρινε μακρόθεν, ὅτι συνοδεῖα ἀπὸ τῆς ἀπέναντι οἰκίας διηυθύνετο εἰς τὴν ἀποβάθραν. Σπεύδει, πνευστιᾶ, προφθάνει· ἦτο ἐκεῖνη. Τὴν παρελάβανον συγγενεῖς τοῦ πατρὸς της ἐκ μακρυνοῦ χωρίου, ἵνα λείψῃ τὸ σκάνδαλον. Ἐκτοτε οὐδέποτε τὴν εἶδε. Μετὰ δέκα μόνον καὶ πέντε ἔτη, ὅταν ἐπέστρεψεν ἐξ Εὐρώπης καὶ αἱ ἐφημερίδες διευτυμπάνιζον τὸ ὄνομά του ὁ Βιζυηνὸς ἐλάβανεν ἐπιστολὴν ἐκ Κύπρου, γεγραμμένην ὑπὸ γυναικείας χειρὸς καὶ δι' ἧς ἠρωτᾶτο, ἂν ποτε νέος ἔμεινεν εἰς τὴν Μητροπόλιν τῆς Κύπρου. ὦ! οἱ ἐρασταὶ ἀνεγνωρίσθησαν ἀπὸ μακρὰν!

Τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἡ Κύπρος ὑπέφερεν ἐκ δεινῆς ἀνομβρίας. Ὁ ποιητὴς περιγράφει τὸν λιμὸν τότε εἰς ὥραϊον ποίημά του «τὸ πτωχὸν τῆς Κύπρου» ὅπερ ἀπορφανισθὲν μητρὸς καὶ πατρὸς ζητεῖ ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς δρόμους τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— Καλέ μου σύ ἀφεντικό
 μέ τήν χρυσῇ καδένα
 λυπήσου με καί 'μένα
 πούμαι γυμνὸ καὶ νηστικό.

Στὴν Κύπρο ἡ καλοκαιριὰ
 τὰ κεραμίδα λυώνει
 κ' ἐδῶ — πῶς μέ παγώνει
 τὸ χρῦο τοῦ παληοβοριᾶ !

Ὁ Βιζυηνὸς ἦτο τότε διωρισμένος παιδονόμος τοῦ σχολαρχείου ἐπὶ τῷ ὄρω, ἵνα ἀκούῃ μαθήματα ἐν αὐτῷ ὧν καὶ ἱεροφάντης εἰς μικρὰν ἐνοριακὴν ἐκκλησίαν. Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὑπουργημάτων του ἐκέρδιζε 50 γρόσια κατὰ μῆνα. Εὐτυχῶς ὁ μητροπολίτης ἡγάπα τόσον αὐτόν, ὥστε ὅταν ὁ πρόεδρος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἀείμνηστος Ἡροκλῆς Βασιάδης ἠρώτησεν, ὅπως καὶ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς σχολὰς τῆς Ἀνατολῆς, τίς ὁ ἄριστος τῶν μαθητῶν, συνεστήθη ὑπὸ τῆς Ἐφορείας ὁ ξένος σπουδαστὴς Βιζυηνός. Ἀλλὰ σκοπὸς τοῦ μητροπολίτου ἦτο καὶ νὰ τὸν χειροτονήσῃ ἱεροδιάκονον καὶ στείλῃ αὐτόν διδάσκαλον εἰς μονὴν τῆς Κύπρου, πρῶγμα ὅπερ καὶ ἐκεῖνος ἐπόθει μετὰ τὸν ἀτυχῆ του ἔρωτα. Ἐνθυμοῦμαι πόσον ζωηρῶς μοι περιέγραφεν ὁ ἀτυχὴς ποιητὴς τὴν ἀλγεινὴν τῆς νεότητός του μελαγχολίαν καὶ πῶς ὁλονέν καταφεύγων εἰς τὴν ἐρημίαν ἀπῆγγελλε τὰ κυριακὰ εὐαγγέλια δοκιμάζων οὕτω τὴν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἁμβωνος ἰκανότητά του ! Ἀλλ' ἡ Πρόνοια ἄλλα τῷ ἐξημέρωσεν.

Τὸ βουλγαρικὸν σχῆμα ἀπησχόλει τότε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ὁ μητροπολίτης Κύπρου προσκαλεῖται εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τίς θ' ἀκολουθήσῃ τὸν μητροπολίτην ἦτο ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν καλογεροπαίδων ὅλων τῆς μητροπόλεως. Εὐτυχῶς ἐκλέγεται ὁ Βιζυηνός. Ἐλεῖπεν ἤδη ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τέσσαρα ἔτη καὶ ἀκατάσχετος τῷ ὑπέξεκαύθη νοσταλγία νὰ ἰδῇ τὸ χωριό του, τὴν Βιζώ, τὴν κυρὰ Μιχάλαϊνα τὴν μητέρα του.

Μικρὸ μικρὸ μ' ὠρφάνεψεν ἡ ἀλύπητή μου μοῖρα,
 μικρὸ μικρὸ τῆς ξενητειᾶς τὸ μονοπάτι πῆρα
 μέ χεῖλη πικραμένα.

μὰ τότε πᾶν τὰ χόρτασα τῆς ξενητειᾶς τὰ κάλλι
 ἃς ἦνε καὶ παράδεισος, θὰ τὴν ἀφήσω πάλι
 βαρέθηκα τὰ ξένα !

Μικρὸ χελιδονάκι μου γιὰ μιὰ σταλίτσα στάσου,
 γιὰ μιὰ σταλιά λυπήσου με καὶ δός' με τὰ φτερά σου
 τὰ λεφτοκαμωμένα·

θέλω τὸ δύστυχο κ' ἐγὼ στὸ σπίτι μας νὰ πάγω,
 θέλω σ' ἐτῆς μάνας τὸ πλευρὸ λίγο φωμὶ νὰ φάγω,
 βαρέθηκα τὰ ξένα !

Τὸ κατώρθωσεν. Ἡ συνάντησις τῆς μητρός του ὑπῆρξε συγκινητικὴ καὶ ὅλο τὸ χωριὸ τὸν ὑπεδέχθη ὡς τὸν πρῶτο «καλαμαρῶ ποῦ ἔβγαλε». Ὄταν ἀνεχώρησεν ἀφῆκεν αὐτὴν τὴν ἀποχαιρετιστήριον ἐλπίδα εἰς τὴν μητέρα του :

Ὅσαις γλυκάδες καὶ χαραῖς μᾶς περιχύν' ὁ ἐρχομὸς
 τόσαις πικράδαῖς καὶ χολαῖς μᾶς δίν' ὁ μαῦρος χωρισμός.

Ὅχ ! Ἄς εἰμπύργα νὰ σταθῶ !

Μάνα ! μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ !

Πλάκωσε γύρω καταχνιά κ' ἦθε στὰ χεῖλη μ' ἡ ψυχὴ,
 δός' με τὴν ἄγια σου δεξιάν, δός με συντροφίσα εὐχὴ
 νὰ μὲ φυλάγῃ, μὴ χαθῶ.

Μάνα ! μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ !

Ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐζήτηε δεξιᾷ ἀριστερᾷ προστασίαν ἵνα σπουδάζῃ. Κατ' εὐτυχίαν σύμπτωσιν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀειμνήστου Λυκούργου, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σύρου, διαμένοντος τότε διὰ τὸ Βουλγαρικὸν ζήτημα ἐν Κωνσταντινουπόλει, συνιστᾶται εἰς τὸν κ. Σπυρίδωνα Χασιώτην ὅστις καὶ προθύμως ἀναλαμβάνει τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ Βιζυηνοῦ εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ θεολογικὴν σχολήν. Ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ στάδιόν του. Ὁ νεαρὸς ἱεροσπουδαστὴς εἵλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν καθηγητῶν ἐπὶ τῇ προκοπῇ του καὶ ἡ φήμη του ὡς ποιητοῦ διεδίδετο ὅλο ἐν μετὰ μεγαλητέρας ἐντάσεως. Ὁ καθηγητὴς τῆς σχολῆς καὶ διαπρεπὴς ποιητὴς ἀειμνήστος Ἡλίας ὁ Τανταλίδης περιπαθῶς τὸν ἠγάπησεν ἀνακηρύξας αὐτὸν ἀληθῆ διάδοχόν του. Ὑπὸ τὰ ὀροσπερὰ δὲ φυλλώματα τῆς ποθεινῆς νήσου καὶ τὸν εὐχραμνον ὀρίζοντα καὶ τὴν θελκτικὴν ἀκτὴν τῆς Χάλκης ὁ Βιζυηνὸς ἐλάμ-

θανε τὰς πρώτας του ἐμπνεύσεις καὶ ὑπὸ τὴν λεπτοτάτην κρίσιν τῆς τυφλῆς τοῦ Βοσπόρου Μούσης τοῦ ἀειμνήστου Τανταλίδου τὰ πτερυγίσματα ἐκεῖνα θαλερᾶς φαντασίας ἐμιλεῦντο καὶ ἐλαξεύοντο μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν. Ἐν ἀπὸ τὰ ὥρατα τότε τοῦ νεαροῦ σπουδαστοῦ ποιήματα ἦτο καὶ τὸ πρὸς τὴν Θεολογικὴν σχολὴν ἐν ἧ ἔμαθ' ἔτευν.

Κοντὰ στὸν Βόσπορο ἓνα νησάκι
μὲ χάρι λούεται σ' ἄν τὸ χηνάκι
σ' τῆς Προποντίδος τὴν ἀγκαλιά.
Χάλκη, τ' ὠνόμασαν, γιὰτὶ σὰ σιγή
εἶχε, μὲ λέγουν—μὰ λησμονήθη—
θεοχτισμένη χαλκοφωλιά.

. . . . .

Τὸ ποίημα τοῦτο, οὗτινος παρεθέσαμεν τὴν πρώτην στροφὴν, διελαλήθη ἀνὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἡ μουσοτραφῆς κυρία Σ. τότε γῆρα Α. τὸν ἐζήτησεν ὑπότροφόν τῆς. Ἀλλ' ὁ ἀειμνηστος ἐθνικὸς εὐεργέτης Γεώργιος Ζαρίφης ἐνόει αὐτὸς νὰ τὸν ἐκπαιδεύσῃ διὰ τέλους καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος διὰ πλουσίας ὑποτροφίας τὸν ἀποστέλλει εἰς Ἀθήνας. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογίαν.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἐφάνη παράξενος τύπος. Κατατομὴ ἰδιαζόντως ἀνατολική ἦτο ἐκ τῶν προνομιοῦχων ἐκείνων αἵτινες ἐγγράφοντο διαρκῶς εἰς τὴν μνήμην. Ὀφθαλμοὶ λοξοὶ ὡς κινέζου, φρούδια καμαρωτά, λοξά, κατάμαυρα, φυσιογνωμία *mignon* ἀλλὰ μὲ ἐξωγκωμένα μῆλα ρουμελιώτου πρόσφυγος. Καὶ φωνήν; ὦ, οὐδέποτε εἰς τὴν ζωὴν του παρεδέχθη ὅτι εἶνε ὀχληρά. Ὅταν πρωτοετῆς φοιτητῆς ἀκόμη τῷ 1874 ἐν τῷ ποιητικῷ διαγωνισμῷ ἐβραβεύθη καὶ ὁ εἰσηγητῆς τῆς ἀγωνοδίκου ἐκθέσεως ἀειμνηστος Ἀφεντούλης ἐκάλεσεν, ἵνα στεφανώσῃ τὸν ποιητὴν, ὁ κόσμος εἶχεν ἀπορήσει διὰ τὸν παράξενον αὐτὸν τύπον. Ἀλλ' ἀμέσως ὅλη ἡ ἀπορία του μετηλλάγη εἰς θερμὴν συμπάθειαν διὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν μεθ' οὗ ἐκρίθη τὸ ποίημά του («ὁ Κόδρος»). Ὁ εἰσηγητῆς εὗρε «στιχοῦργίαν ἀνεπίληπτον, γλῶσσαν οὐ μόνον γραμματικῶς ἀκριβεστάτην, ἀλλὰ καὶ ἔχουσαν πάσας τῆς ποιητικῆς καλλιλογίας τὰς ἀρετάς, τὴν χάριν, τὴν δύναμιν, τὴν γραφικὴν κολλορὴν καὶ τὴν ιδέαν πολλάκις αἰρομένην εἰς τὴ ληθῇ τῆς ποιήσεως ὑψη καὶ πρωτοτύπως ἐκφραζομένην».

Τὸ ποίημα ἤρχετο δι' ἐπικλήσεως πρὸς τὴν Μοῦσαν:

Μικρὸν ἀφεῖσα τὸν Ἑλικῶνα
ὦ μουσα, κόρη τοῦ οὐρανοῦ
μυσταγωγὸς μου πρὸς τὸν αἰῶνα
τῶν ἰσοθέων παραγενοῦ.

Πρὸ τοῦ νοῦ μου κρατοῦσα φάρον
μακρῶν αἰώνων τὸν πέπλον ἄρον
ἐπὶ πηγάσου ἀνάγαγέ με
παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κηφισσοῦ
καὶ μ' ἓνα κλάδον στεφάνωσέ με
τοῦ καλλιθέαντος Παρνασσοῦ.

Μετ' αὐτὸν ἐπληρώθησαν αἱ ποιήσεις τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου καὶ τοῦ Κλέωνος Ραγκρεῖ. Ὅταν δὲ παρὰ τῶν συναγωνιστῶν του σφοδρὰ ἡγέρθη διαμαρτυρία κατὰ τοῦ ἀγνώστου νικητοῦ, ὁ Βιζυηνὸς ἀπήντησεν εὐτόλμως ἀποδείξας, ὅτι, ὅσα σφάλματα ἐκεῖνος εἶπον, εἶνε τούναντίον μιμήσεις κλασικαὶ ἄψογοι, αὐτὸς δὲ γνωρίζει ποῦ γωλαίνει τὸ ποίημα καὶ ἀνέφερε τὰ λάθη του. Εἰς δηκτικὸν δὲ ποίημα ἐσατύρισε τὰς κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεις τῶν συναγωνιστῶν του, ἐξ ὧν εἰς ἀγορεύων αὐτοῖς λέγει τάδε :

Ἦλθεν ἓνας ἀπὸ τόπο
βάρβαρο καὶ Θρηκικὸ
καὶ θρονιάστικε μὲ τρόπο
'σὲ σκαμνί ποιητικὸ !
πρὶν τὸ διῶ καὶ ξεροθήξω
'γὼ καὶ σὺ κι' ὁ κύρ Μυτάκος,
πρὶν μὲ 'πῆτε, θὰ τοῦ δεῖξω
πόσ' ἀπίδια βάλλ' ὁ σάκκος !

Ἄλλ' ὁ Βιζυηνὸς δὲν ἱκανοποιεῖτο ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀποστέλλεται παρὰ τοῦ Γεωργίου Ζαρίφη εἰς Εὐρώπην ἵνα σπουδάσῃ φιλοσοφίαν. Ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ τις τὰ χειρόγραφα, ἅτινα ἤδη καθαρὰ ἀντιγεγραμμένα ὅλων τῶν καθηγητῶν του ἀφῆκε, νὰ ἀριθμήσῃ τὸ πλῆθος τῶν τετραδίων καὶ τὸ πολυσχεδὲς τῶν μελετῶν εἰς ἃς ἀνεκδότως κατεγίνετο ἡμέραν καὶ νύκτα, ἵνα λάβῃ μικρὰν ἰδέαν πῶς εἰργάζετο ὡς ἐπιστήμων ὁ Βιζυηνός. Ἐν Γοτtingῇ ἐντὸς μικροῦ ἐξέμαθε τὴν γερμανικὴν ἀγαπηθεὶς ὑπὸ τοῦ περικλεοῦς

Λότσε, ἐν Βερολίῳ ἐχορημάτισε πρῶτος ὁμιλητὴς τοῦ φροντιστηρίου τοῦ μεγάλου Τσέλλερ καὶ ἐν Λειψία ἦτο φίλος πλέον τοῦ Βούντ. Πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμει εἰς ἐντελῆ καταρτισμὸν τοῦ ὁ Γεώργιος Ζαρίφης τῷ παρεῖχε πλουσίως. Ἡ βιβλιοθήκη του ἤριθμει χιλιάδας τόμων τῶν κλασικωτέρων ἐκδόσεων. Ἀλλὰ καὶ τὴν ποίησιν δὲν ἐνόει ποσῶς ν' ἀφήσῃ. Τὸ δεύτερον ἤδη ἔτος τῶν σπουδῶν του ὁ Βιζυηνὸς ἀπέστειλεν εἰς τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν νέαν συλλογὴν ποιήσεων ὑπὸ τὸν παράξενον τίτλον «Ἄρες, μάρες, κουκουνάρες» συναγωνισθεὶς πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ παρόντος Ἡμερολογίου κ. Κ. Φ. Σκόκον εἰς τὰς λυρικὰς ποιήσεις «Ἀκτῖνες καὶ μῦρα» λαβόντα τὸν πρῶτον ἔπαινον. Ὁ Βιζυηνὸς ἐβραβεύθη καὶ πάλιν. Ὁ εἰσηγητὴς αἰμυνηστος Ὀρφανίδης εὑρεν ἐν τοῖς ποιήμασί του «λεπτότητα πνεύματος πολλήν, φαιδρότητα καὶ πλοῦτον ἐννοιῶν περιβεβλημένων διὰ τοῦ ἀπλουστάτου χιτῶνίσκου φρασεολογίας συντόμου ἢ ἀπόφθεγμα διδακτικὸν καὶ χάριεν πολλαχού μὲν Χριστοπούλειον καὶ Ταρταλίδειον μῦρον ἀποπνέοντα ἐνιαχού, δὲ καὶ τῆς Ἀνακρεοντείου μούσης τὴν φαιδρότητα μὴ στερούμενα».

Ὁ Βιζυηνὸς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας συγγράψας μεγάλην ἐναίσιμον μελέτην «περὶ τῆς παιδείας ὑπὸ ἑποψίαν ψυχολογικὴν καὶ παιδαγωγικὴν». Τὸ ἐπόμενον ἔτος μετέβη εἰς Παρισίους. Ἐκεῖ ἔγραψε τὸ πρῶτον διήγημα «Τὸ ἁμάρτημα τῆς μητρὸς μου» ὅπερ μεταφράσας ἀπέστειλεν εἰς τὸ ἔγκριτον περιοδικὸν *Nouvelle Revue*, γενόμενον μετ' ἐπευφημιῶν δεκτὸν ὑπὸ τῆς διασήμεου διευθυντρίας *Madam Adam* καὶ πληρωθὲν ἀντὶ 380 φράγκων. Τῇ προτροπῇ δὲ τοῦ κ. Βικέλα καὶ τοῦ φιλέλληρος Σαίντ—Ιλαίρ πλείστα ποιήματά του κατεχώρισεν εἰς γαλλικὰ καὶ γερμανικὰ περιοδικὰ ἀξιούμενα θερμῶν ἐπαίνων. Οἱ ἐκεῖ ὁμογενεῖς περιεποιῶντο τὸν νεαρὸν ποιητὴν μετὰ θερμῆς ἀγάπης, εἰς Λονδῖνον δὲ ὅπου μετέβη, ἐλατρεύθη σχεδὸν ὑπὸ τῆς ἐκεῖ ἐλληνικῆς παροικίας. Ἀλλ' εἰς τὰς δάφνας ταύτας μέλας ἐπεκάθησε πέπλος. Ὁ προστάτης του Γεώργιος Ζαρίφης ἀπέθανε καὶ ὁ Βιζυηνὸς ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ πόρους ζωῆς ἐν Ἑλλάδι. Ἐντεῦθεν πληρόνει ὅλην τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης ἀντὶ πικρῶν δακρύων.

Μόλις κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας ἀνηγορεύθη ὑφηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας διὰ τοῦ ἐπισημοτάτου συγγράμματός του «ἡ Φιλοσοφία παρὰ Πλωτίνῳ». Ἡ μελέτη αὕτη ἤρκει καὶ μόνη νὰ τὸν δοξάσῃ. Φύσις ὅμως ἰδιόρρυθμος καθ' ὅλα οὔτε διὰ καθηγητὴν γυμνασίου ἐπλάσθη οὔτε διὰ κολακείας ἦτο εὐλύγιστος

ὥστε νὰ κατὰσχῃ Πανεπιστημίου ἔδραν. Ἀμφότερα τῷ ἐπεφυλάχαντο στυγνὴν καταφορὰν καὶ ἄδικον πενίαν.

Καὶ ὁμοῦς εἶχε τὴν ἄσθεστον φιλοδοξίαν νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τοῦ ὄγκου τῆς πνευματικῆς του ἐργασίας, διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ἀξίας του. Ἀναχωρεῖ ἐκ δευτέρου εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ πόλει ἐκδίδει τὰς «*Ἀτθίδας Αὔρας*» συλλογὴν ποιήσεων του ἐξ ὧν «*ἡ Παράφρων*» ἀλλὰ μάλιστα «*ὁ Κωρσταγιτῆρος ὁ Παλαιολόγος*» εἶναι ποιήματα ἅτινα ποτὲ ὁ χρόνος δὲν θὰ σκιάσῃ, οὔτε τις θὰ ὑπερτερήσῃ. Ἐπιστρέφων εἰσεργεῖται πρῶτος ἐν Ἑλλάδι τὴν Διηγηματογραφίαν δημοσιεύσας ἐν τῇ «*Ἑστία*» «*Τὸ μόνον τῆς ζωῆς μου ταξείδιον*» — «*Πότος ἦτο ὁ φορεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου*» — καὶ πρὸ πάντων «*Αἱ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας*» οὔτινος αἱ ποιητικαὶ σκηναὶ ἐξόχου δυνάμεως ἀνελίσσονται κατὰ σύμπτωσιν ἐν Φρενοκομείῳ. Μετὰ μικρὰν δὲ ἀνάπαυσιν ἐκδίδει δύο φιλοσοφικὰς μελέτας «*περὶ καλοῦ*» ἀν παραλίπωμεν τὴν «*Ψυχολογίαν καὶ Λογικὴν*» τὰ δύο του διδακτικὰ βιβλία καὶ τὰ πονήματα ὅτε κατὰ χαίρὸν ἐν τῇ «*Ἑστία*» ἐξέδιδε.

III

Ὅ,τι διέκρινε τὸν Βιζυτηνὸν ἦτο ὁ φιλογερός του ἔρως πρὸς τὸ καλόν. Ἠγάπα, ἡράτο, ἦτο μαγευμένος ἀπὸ τὸ κάλλος καὶ ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς ιδέας ταύτης κατ' ἄπειρον ψυχικὴν ἀφοσίωσιν.

• ΣΗΜ. Μεταξὺ τῶν πολλῶν του χειρογράφων ἄξια μεγάλης προσοχῆς καὶ δημοσιότητος εἶνε : «*Αἱ ποιήσεις του αἱ παιδικαὶ*» εἰς τρεῖς τόμους μετὰ τῶν ἀνκλόνων εἰκόνων κατάλληλοι ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας μέχρι τῶν μαθητῶν τοῦ γυμνασίου. Νέα συλλογὴ ποιημάτων του «*Εἰκόνες καὶ σκέψεις*» ἣν ἐσκόπει ν' ἀποστείλῃ εἰς ποιητικὸν διαγωνισμόν, ἐνδεῖας ἐνεκα. Μεγάλῃ συλλογῇ ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «*Βοσπορίδες αὔραι*» καὶ πληθὺς ἄλλων ποιημάτων ἐχόντων ἰδιωτικὸν χαρακτήρα. Ὡσαύτως ἀφῆκε δύο διηγήματα «*ὁ Μοσχοβ Σελλίμ ἡ ἡ ἱστορία ἐνὸς στρατιώτου* καὶ τῷ «*Θλιβερὸ Πανηγύρι*» καὶ ἐν ἄλλο ὁ «*Κορνέρας*» οὔτινος ὁμοῦς εἶνε διεσκορπισμέναι αἱ σελίδες. Ἐσχάτως εἶχε συγγράψῃ ἐκτενεστάτην «*Ρυθμικὴν*» καὶ «*Δραματολογίαν*», ἅτινα ἀφῆκε σχεδὸν πλήρη, ἐκ τῶν ἐν τῷ Ὠδεῖῳ παραδόσεών του. Περὶ μιᾶς δὲ πενταπράκτου τραγωδίας «*ἡ Διαμάντω*» ἣν ἀφῆκε εἰς τὰ χειρόγραφα του ἀγνοοῦμεν διατί ποτὲ δὲν μᾶς ὠμίλησε. Τελευταίας δὲ φιλοσοφικᾶς του μελέτας εἶχεν ἐπὶ τῆς «*Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας*» τοῦ Τσέλλερ τῆς μεταφρασθείσης ὑπὸ τοῦ κ. Εὐαγγελίδου, σκοπεύων ἐπ' αὐτῆς νὰ καταδείξῃ καὶ ἐρμηνεύσῃ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου τὰς θεωρίας.

συναίσθησιν καὶ προᾶξιν, ἡσθάνετο τὸν ἔρωτα τὸν ὁποῖον ὥρισεν ὁ πολὺς Σπινόζας ὡς *amor intellectualis dei*. Φύσις καλλιερ-
γήσασα τὴν ἀληθινὴν Τέχνην, διάνοια διαυγής ὑπὸ τοὺς ἀριστο-
κρατικωτέρους τῆς ἀρμονίας τόνους μορφωθείσα, αἰσθησις διψῶσα
τὸ καθαρὸν νῆμα, τὸ κεκρυσταλλωμένον τῆς πηγῆς, καὶ εὐαίσθητος
ἰδιοσυγκρασία, λεπτὴ, ποιητικὴ. Παρατηρῶν τὸν κόσμον ἐγκα-
τωπτρίζετο τὴν ψυχὴν του καὶ δι' αὐτὸ ἔκρινε πάντοτε ἀπατη-
λῶς. Ἀκριβῶς ὅπως κρίνουσα τὸν Σίλλερ, λέγει ἡ κυρία Στάελ
ὅτι «μοῦσα, του ἦτο ἡ συνειδήσις του».

Ὁ Λαμαρτίνος λέγει, ὅτι ἡ μεγαλοφυΐα εἶνε παντοτείνῃ θλιψίς.
Ἡ ἱστορία τοῦ Βιζυηνοῦ τῷ παρέχει μίαν ἀκόμη ψῆφον, ἀγωνιώδης
ἱστορία τοῦ Ὁραίου καὶ Ἀληθοῦς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, κατάλληλος
νὰ κατὰσχῃ λαμπρὰν σελίδα εἰς τὰς *Xenies* τῶν δύο μεγάλων
γερμανῶν ποιητῶν. Καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ὁ ἡμέτερος ποιητὴς
ὑπέφερεν ὅλα τὰ μαρτύρια παραγκωνισμοῦ παρὰ κηφόνων καὶ
γελοίων ἀξιώσεων, αἵτινες τῷ προὔτιθεντο συναγωνισταί. Τὸ ἐπὶ
τούτῳ πικρὸν παράπονον ἄλλους ψυχικοῦ καὶ ἀπέλπιδος ἀθυμίας
κατεδήλωσεν ἀκέραιον ἐσχάτως ὅταν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Νορβηγοῦ
ποιητοῦ Ὑψεν ἠρίθμει τοῦ καλλιτεχνικοῦ βίου τὰ παθήματα.
Πόσον παθητικὴ καὶ ποῖον πόνον δὲν ἐκφράζει ἡ ὥραια εἰκὼν
τοῦ νορβηγοῦ ποιητοῦ πρὸς τὴν αἰδερή, τὴν πάπια τῆς θαλάσσης
φεύγοντος τὴν ἀδιανοήσαν πατρίδα του

τότε καὶ αὐτὴ τὴν ἀνοίξει μὲ στήθια ματωμένα
ἀνοίγει νύχτα τὰ φτερά καὶ πάει μακρὰ στὸν νότο
ἐκεῖ ποῦ περισσότερο χαμογελοῦν τὰ οὐράνια.

Ὁ Βιζυηνὸς μετέφραζεν ὅ,τι καὶ ὁ ἴδιος ἡσθάνετο. Ἐν τούτῳ ἡ
ψὴδὴ του διαφέρει τῆς φιλομῆλας τοῦ Σίλλερ. Ὁ γερμανὸς ποιη-
τὴς εἶχε παρήγορον ἕνα Γκαϊτε. Ὁ Βιζυηνός; ἕνα ἄστρον τῆς
ἀγάπης, αὐγερινὸ καὶ ἐσπερινό, τὸ ἄστρον τῆς Ἀφροδίτης. Ἐν
ἔρωτα. Καὶ τὸ αἰσθημὰ του τοῦτο τόσον ὑψηλὸν καὶ μὲ τόσην
οὐράνιον πραγματικῶς φιλοσοφίαν ἔκαie λαμπάδα ἀκοίμητον ὡς
ἐστιὰς κόρη, ὡς τὸ κληρωθὲν τῆς κοινωνίας θῦμα. Δι' αὐτὸ καὶ
τὸ ἐσχάτως δημοσιευθὲν ἐν τῇ «Ἐστία» ποίημά του πρὸς τὴν
«Ἀφροδίτην» ἐκίνησε τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμόν μας διὰ
τὸ πάθος ὅπερ ἐκφράζει, τὴν φιλοσοφικὴν τῆς ἀγάπης ἀνέλιξιν
ἣν διεπίστωσεν εἰς βαθὺ πνεῦμα καὶ εἰς τρυφερότητα ποιητικῶ-
τάτης καρδίας, ἥτις μᾶς ἐνθυμίζει ὅλον τὸν λῦρον τοῦ ὑψιπετοῦς
τῆς Γερμανίας ποιητοῦ «πρὸς τὴν Ἑμμαν του».

Πρῶτο ἀπ' ὅλα τ' ἄστρο μέσ' τὸν οὐρανὸ
 ἄστρο τῆς Ἀγάπης σ' ἀγναντεύω
 σὺν τοὺς μάγους σκύβω καὶ σὲ προσκυνῶ
 σὺν ἑρωτευμένους σὲ λατρεύω.

Πλὴν ὁ ἀστήρ τοῦ ποιητοῦ εἶχε μοιραίαν φορὰν. Τὸ ἔβλεπε καὶ ὁ ἴδιος καὶ ἠκολούθει τὸ πεπρωμένον ἐν τῇ προγνώσει τοῦ τέλους του. Ἦτο ἡ στιγμιαία ἔμπνευσις, ἣτις ἐνέπνευσε καὶ εἰς τὸν Χάμερλιγγ τὸν ἀπέλιπιδά «Μονόλογον τοῦ αὐτόχειρος».

Ποῦ πᾶς 'δικό μου ἀστέρι
 'ς τὸν ἄφωτο βυθό ;
 καρτέρει με καρτέρει
 κ' ἐγὼ σ' ἀκολουθῶ.

Καὶ ἐπὶ τέλους ἐκάμφθη καὶ ἐθραύσθη ὁ εὐγενὴς κλῶνος. Ὁ κόσμος ἐξεπλάγη διὰ τὸ τέλος καὶ συνεκινήθη. Τότε . . . ὁπότε ἠρίθμησεν ἐν περιπλέον εὐγενὲς θῦμα λεπτῆς ποιητικωτάτης φύσεως !

Νὰ βάλῃς τ'άνθο; νὰ κοσμήῃ
 τοῦ τάφου μου τὸ χῶμα.

Θενὰ τὸ βροῦν ἓνα πουρνὸ
 νὰ ποῦνε : «τὸν καυμένο,
 τὸν θανατόνουν ζωντανό,
 τὸν κλαῖν' ἀποθαμμένο».

Εἶνε τὸ τέλος, ὅπερ ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ περιέγραψεν εἰς τοὺς μεγαγχολικοὺς στίχους τῶν «*Ἀγώνων καὶ θνείρων του*» διὰ πᾶσαν μεγαλοφυΐαν ἀποτίνουσαν τὸν φόρον τῆς ὀδύνης καὶ τῆς ἀγρυπνίας, διότι ἠγάπησε πολὺ καὶ διότι ἐτίμησεν ὑπὲρ τὸ συμφέρον τῆς τὰ συμφέροντα τῆς ἀνθρωπότητος. Θὰ μεταφράσω ὀλίγας του στροφάς :

«Ἐπεφάνη ἡ μεγαλοφυΐα, γλυκεῖα, ἰσχυρά, μεγάλη. Ὡς τὸ λυκόφως, τὸ ὅποιον κυλίσται ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ, οὕτως ἠχρυσίζει δι' ἁκτῆνος ἅπαντα τὰ μέτωπα τοῦ πλήθους. Ἀκτινοβολεῖ. Φέρει τὴν ἰδέαν εἰς τὸν αἰῶνα, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος ἀνέμενε καὶ ζητεῖ νὰ ὑψώσῃ τὰ πνεύματα, νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀθλιότητα . . . Ἐρχεται . . . Δὲν τῷ ἀνήκει στέφανος : Φεῦ ! αἱ ὕλακαί, οἱ γιουχαῖσμοι μακρόθεν προβάλλουν ! Γραφίσκοι σοφοί, λογοποιοί,

ὄχλος, οἱ οὐδὲν γινώσκοντες, οἱ περὶ πάντων ἀμφιβάλλοντες, οἱ κόλακες τοῦ βασιλέως, οἱ κόλακες τοῦ βορβόρου, ὅλοι συγχρόνως ὠρύονται, σμερδᾶλεον θορυβοῦντες. Καὶ ἐκεῖνος; Ἐνῶ στολίζουσι τὸν στεφανόν του, ὄρθιος μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας, μὲ ὑψιτενὲς τὸ μέτωπον καὶ γαλήνιον ὀφθαλμὸν μελετᾷ ἡρεμὸς τὸ ἰδεῶδες, τὸ Καλόν. Καὶ βαδίζει παλαιῶν, ἀλλ' ἀλλοιόμονον! ἐξαντλεῖται καὶ θνήσκει. Τότε . . . . ὁ φθόνος, ὁ ἄγρυπνος δαίμων, πρῶτος τρέχει, τὸν ἀναγνωρίζει, κλείει τὰ βλέφαρά του, τῷ σταυρόνι ἐπὶ τοῦ φερέτρου τὰς χεῖρας, κλίνει πρὸ αὐτοῦ τὸ γόφυ, κατασκοπεύει, ἀκροᾶται εἰς τὴν σκοτεινὴν νύκτα, μήπως καὶ δὲν ἀπέθανε καὶ ὅταν πεισθῇ, ὅτι ἐξέλιπε . . . αἱ! ζαρώνει τὸ πρόσωπον καὶ σφογγίζει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναφωνῶν «*Ὁτο μέγας ἀνὴρ*»! . . .

IV

Οἱ εἰσηγηταὶ τῶν ποιητικῶν διαγωνισμῶν ἔχουσιν ἀρκετὰ σαφῶς χαρακτηρίσει τοῦ Βιζυηνοῦ τὰς ποιήσεις. Πλαστικότης ἀρμονική, ἐφεύσεις εὐφυῆς τοῦ μύθου, ἀποστροφαὶ ἀναρπαζούσας φαντασίας, χάρις ὡς ἀμίμητος χάρις ἀριστοκρατικοῦ μύρου διακρίνουσι τὰς ποιήσεις του. Ὁ Βιζυηνὸς συνελάμβανεν ἐν στιγμῇ τὸν σκελετὸν τῆς ιδέας, ἵνα τὴν πλάσῃ κατόπιν καὶ μαλάξῃ ὡς πρόπλαμα διὰ τῶν ἀμιμήτων στίχων του. Ἐγραφεν, ὅταν καὶ ὁ ἴδιος ἡγνῶει ἂν ἐπρόκειτο νὰ ποιήσῃ καὶ ἐν ὀλίγαις στιγμαῖς διετύπωνε ὅ,τι ἡ φαντασία του εἶχε συλλάβῃ ὑψηλόν, ἀρμονικόν, αἰθερίας ἐμπνεύσεως. Καὶ ἦτο περίκομπος δι' αὐτὸ ἡ ποίησις του, λεπτή, χαριτωμένη, ἀξία μυροβόλου λευκώματος καὶ εὐαισθητοῦ αἰσθησεως. Εἰς τοῦτο εὐρίσκω, ὅτι ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα μὲ τὰς ποιήσεις του Βουρζέ. Χυδαία γεῦσις παρέρχεται τὸ ἄρωμα διότι τὸ ἀγνοεῖ. Ὅταν ὁ ποιητὴς θέλει τὴν λαϊκότητα, ἔστω καὶ εἰς τὴν Patois εἶνε ἀπὸ κάθε ἄλλον εὐγλωττότερος δημοκράτης. Οὐδεὶς κάλλιον αὐτοῦ εἰξεύρει νὰ χορδίζῃ τὸ λαϊκὸν αἶσθημα μὲ βαρεῖς ἀλλ' ἀρμονικοὺς κατακληλοῦντας τόνους. Ψάλλει τοὺς πόθους του μὲ λύραν Πινδάρου καὶ τὰ ἔπεα ὡς γιγαντόφωνος τροβαδόρος. Ἐνθουμοῦμαι δύο στροφάς του ἀνεκδότους, ἃς μοὶ διέσωσεν ἡ μνήμη ἐξ ὅλου τοῦ ποιήματος ὡς ἡδύμολπον παθητικὸ τραγουδάκι :

Πῶς βαστᾷς ἀναθεμά σε
Μαργαρώνα Μαργαρώ
πῶς βαστᾷς καὶ δὲν θυμᾷσαι
τὸν ἀξέχαστο καιρό.

Τὴν βραδεῖά τὴν ζαχαρένια
 μὲ μιὰ δύσι χρυσαφένια
 μ' ἓνα ἀγέρι δροσερὸ
 Μαργαρώνα Μαργαρώ
 Μαργαριταρένια !

Σμίξαιμε τὰ δυὸ μας χέρια
 Μαργαρώνα Μαργαρώ
 δυὸ ψυχαῖς σὰν περιστέρια
 μ' ἓνα βλέμμα τρυφερὸ
 καὶ μὲ μάτια ζουμπουλένια
 μὲ τηρούσαις ὅλο ἔννοια
 σ' τὸ πλευρό σου θλιθερὸ
 Μαργαρώνα Μαργαρώ
 Μαργαριταρένια !

Ἦτο καλλιτέχνης, ὅστις εἶχε τὴν δύναμιν φαντασίας ὅχι νὰ συλλάβῃ μόνον καὶ νὰ δώσῃ τὸ σκαρίφημα, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι δῶρον ἀπαιτεῖται καλαισθησίας, ἵνα τὸ χρωματίσῃ, τὸ φωτοσκιάσῃ, τὸ περικοσμήσῃ. Εἰς τῶν νεωτέρων ποιητῶν καὶ τεχνοκριτῶν—καὶ πόσοι δ' ἄν εἴνε εἰς τοὺς χρόνους μας—ἔκρινεν ὅτι ἡ ποίησίς του εἶνε ἐξεζητημένη, βυζαντινὴ. Δὲν ἔχει ἄδικον ! Ὁ κύριος αὐτός, τοὺς περισσοτέρους ποιητὰς ὅχι πλέον τῆς παγκοσμίου, ἀλλὰ καὶ τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας, τοὺς γνωρίζει τὸ πολὺ πολὺ ἐκ μονογραφιῶν, ἀρκετὰ ξενικῶς διάκειται πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κλασικότητα—ἔξω ἀπὸ λόγια—ὥστε δὲν ἔχει ἄδικον ! Ἐγὼ ἀρέσκω τὸν Βιζυηνὸν ἀκριβῶς ὅποτεν τὸν νομίζει ὁ ποιητὴς τῶν «Ματιῶν τῆς ψυχῆς του» βυζαντινόν. Καὶ εἰς ποῖον δὲν ἀρέσκει παρκαλῶ ἡ Χριστοπούλειος χάρις αὐτοῦ π. χ. τοῦ ποιήματος ;

Κυρά μου Ἀφροδίτη
 ὁ γυιὸς σου χθὲς τὴν τρίτην
 τὸ ξέρεις ποῦ μ' ἀδίκησε ;
 Μὴ τάχα σ' εἶχε φταῖξη
 μὴ σ' εἶπε καμμιά λέξι
 καὶ ἦρθε καὶ σ' ἐξεδίκησε ;

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐπηρεάσθη πολὺ παρὰ τοῦ Τανταλίδου. Ἀλλ' ὁ Βιζυηνὸς δὲν διακρίνεται κυρίως εἰς τὴν ποίησιν αὐτὴν, τὴν Ἀνακρεόντειον. Λυποῦμαι πολὺ διότι αἱ περισσότεράί του ποιήσεις εἶναι σχεδὸν ἀνέκδοτοι καὶ δὲν εἶνε γνωστὸν ὅλον τὸ πλάτος τῆς φαντασίας του. Τότε θὰ ὠμολογεῖτο ἐνθουσιωδέστερον ἡ δύ-

ναμὶς τῶν στίχων του, ἡ περιληπτικότης καλλιτεχνικῆς ἐννοίας, αἱ πλαστικαὶ εἰκόνες καὶ τὸ ἐρριζοβολημένον βαθύ του νόημα. Καὶ δι' αὐτὸ εἶνε ἀλήθεια, ὅτι ὁ Βιζυηνὸς δεόντως δὲν ἐξετιμῆθη. Ἴσως μάλιστα. Ἡπόρει ὁ κόσμος διατί οἱ κριταὶ τὸν βραβεύουν. Ὁ Μυσσὲ λέγει, ὅτι διὰ νὰ ζήσῃ τὸ καλλιτέχνημα χρειάζεται πρῶτον ν' ἀρέσῃ εἰς τὸ πλῆθος καὶ δεύτερον εἰς τοὺς ἐπαίοντας καὶ ὅτι εἶνε μὲν δύσκολον τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ δύσκολον εἶνε καὶ νὰ ἔχῃ κανεὶς ἀληθινὴν εὐφυΐαν. Ὁ ὀρισμὸς εἶνε πολὺ ὀρθός, ἀλλ' ὅχι καὶ γενικὸς δι' ὅλα τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως. Βεβαίως ὁ Χάινε παρ' ὀλίγων καλῶς ἐννοεῖται. Καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ κριθῇ ὁ Βιζυηνὸς διὰ τὰς ποιήσεις του τὰς ἐθνικὰς, οὐδεὶς θὰ εἶχε μείζον δικαίωμα νὰ λάβῃ τὸν ἔπαινον τοῦ Μυσσέ. Ὁ «*Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος*» θὰ μείνῃ ἀνυπέρβλητος.

—Γιὰ 'πὲς μας το! γιὰ 'πὲς μάς το, παπποῦ, τὸ παραμῦθι!
ἀκόμη μιὰ καὶ φθάνει—
Κι' αὐτός, τάχα δὲν ἄκουσε καὶ δὲν ἀπολογήθη.
Ἐπί-τηδες τὸ κάνει.

Ὅχτῳ παιδάκια μὲ 'ματιαίς, μὲ τὴν γλυκεῖα φωνή τους
τόνε πολιορκοῦνε.
Καὶ ἡ γρηά του 'ς τὰ κρυφὰ συμμάχησε μαζὶ τους
σ' ἂν νῶνα τους ὑποῦνε.

Μπορεῖ νὰ τ' ἀποποιήθῃ; Μὰ ἔλα ποῦ τ' ἀρέσει
ν' ἀκούῃ παρακάλια;

— Παππούλη, ἔλα νὰ χαρῆς! Θρονίσου 'δῶ 'στὴ μέση
κι' ἀρχίνα. Μὰ ἀγάλια!

. . . . .

Ἐνθυμοῦμαι μὲ ποῖον πόνον μοὶ διηγεῖτο ὁ Βιζυηνὸς τὴν ἀποτυχίαν μιᾶς λαμπρᾶς ἰδέας τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας, ἵνα τὰ εἰς τὸν ἑλληνισμὸν πάντα παραδόσεις, ἔθιμα, τραγούδια, παροιμίας, καὶ εἴτι ἕτερον περισυλλεγῶσι παρὰ τῶν ἀπανταχοῦ προέξων καὶ ποιηθῶσι προσηκόντως ὡς ἐγκύλπια ἐθνικοῦ συνδέσμου. Ὁ ποιητὴς θὰ ἐμεγαλουργεῖ ἐν τῷ στοιχείῳ του. Τὸν πόνον του ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ ταύτῃ μοὶ εἶπεν, ὅτε γερμανὸς ἐκδότης τῷ ἀπετάθη, ἵνα μεταφράσῃ ἐμμέτρως γερμανιστὶ δημῳδῇ ἑλληνικὰ ποιήματα. Σπεῖρα μικρόνων εὗρε τὸ πρᾶγμα ἀνάξιον προσοχῆς!

V

Εἰς τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης ὁ Βιζυηνὸς ἐγκύψας ἐν μακροῦς μελέταις εἶχε θεωρίαν, ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν πλάσσεται παρὰ τοῦ μὲν καὶ τοῦ δέ, ὅτι ζῇ αὕτη καὶ τρέχει τὸν ροῦν τῆς εἰς πᾶν ἔθνος. Καὶ δι' αὐτὸ ἐζήτησε τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους ἀμιγῆ, ἀτροποποιήτον, ἄνευ ἀλλαγῆς καὶ γραμματικῆς τορνεύσεως. Ὁ ἴδιος γνωρίζων ὅλας τὰς παραλλαγὰς καὶ τοὺς ιδιωτισμοὺς ἐνόει νὰ δώσῃ εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ποιήσεως τὸ πλάτος, τὸ ὅποιον ἔχει εἰς ὅλον τὸ ἔθνος, ὅταν ὁμιλῇ. Δὲν λησιμονῶ ποσάκις ἐμόρφαζεν ὅταν μοὶ ἀπήγγελλε καμμίαν ἄγνωστον εἰς ἐμέ λέξιν καὶ μετὰ ποίου θυμοῦ μοὶ ἀπεδείκνυε τὴν ἀμάθειάν μου διότι αἶφνης ἡγνόουν, ὅτι τὸ γ' ἐνικὸν τοῦ ρήματος «λέγω» οἱ Θράκες ἔχουσι «λένα».

Τῆς Θράκης τὰ χωριὰ πολλὰ
σὰν τὴν Βυζῶ κανένα,
μὲ γειτονιά στὰ χαμηλὰ
ποῦ Πλάτσα τήνε λένα.
Στῆς Πλάτσας τὴν ἀγελαριά
μιὰ πέτρα 'να κοτρῶνι
δίπλα στὴν πέτρα μιὰ γρηχὰ
τὴν φούχτα τῆς ἀπλόνει :

. . . . .

Ἡ βιβλιοθήκη του ἡρίθμει ὅλα τὰ καλὰ συγγράμματα καθ' ὅλους τοὺς ιδιωτισμοὺς καὶ τὰς περιπετείας τῆς γλώσσης μας ἀπὸ τοῦ Εὐσταθίου μέχρι τοῦ Χριστοπούλου, τοῦ Βηλαρᾶ καὶ τοῦ Σολωμοῦ. "Αν εἶχε χρήματα ἴσως θὰ ἐμιμεῖτο τὸν Βαλαωρίτην νὰ μισθῶνῃ κατὰ τρίμηνον ἐκ διαφόρων μερῶν ὑπηρετρίαν, ἵνα μανθάνῃ τοὺς ιδιωτισμοὺς τῆς πατρίδος των. Ἐσχάτως δημοσιεύων τὸν βίον τοῦ ποιητοῦ Ὑψεν ἀνέσυρε μικρὰν πτυχὴν τῶν γλωσσικῶν θεωριῶν του, ὅταν ἀπέδειξε πῶς ἡ νορβηγικὴ γλῶσσα ἐρρυθμίσθη ὑπὸ τοῦ Ὑψεν καὶ Bjoernson ἀποτινάξασα πᾶσαν γραμματικὴν σχολαστικότητα καὶ βαπτισθεῖσα εἰς τὴν ἰδίαν τοῦ ἔθνους τῆς κολυμβήθραν διεπλάσθη εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἀρμονικωτέρας καὶ ὠραίας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Τὸ ζήτημα εἶνε τόσον ἀκανθῶδες, ὥστε μακρὸν μόνον μέλλον θὰ δείξῃ τίς εἶχε δίκαιον.

VI

Πρὶν γράψω τὴν μικρὰν ταύτην περὶ Βιζυτηνοῦ μελέτην ἐθεώρησα φρόνιμον νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ ἐν τῷ Φρενοκομείῳ. Αἱ σωματικαὶ τοῦ δυνάμεις ἐπερρώσθησαν καὶ ὁ νοῦς του ἔχει ἀκόμη ἀναλαμπὰς ποιήσεως ἀληθινῆς. Ἐκράτει εἰς χεῖρας δέσμην τετραγώνων χαρτίων καὶ περιεπάτει γράφων στίχους. Θὰ ἀντιγράψω μερικoὺς ἐξ αὐτῶν, οὓς μοὶ ἐχάρισε καὶ θὰ περατώσω τὴν σκιαγραφίαν τοῦ ἀτυχοῦς ποιητοῦ, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀνάμνησις παντοτεινὰ μὲ γεννᾷ φρίκην, ὅταν συλλογισθῶ ὅτι εἶνε, ὡς εἶνε τρελλός !

Πάγει στὴν βρύσι
τ' ἀργὰ ἢ βλαχοῦλα
γιὰ νὰ γεμίση
γλυκεῖα ξανθοῦλα.
Κρατεῖ στὰ χέρια
μικρὸ σταμνὶ
τηρᾷ τ' ἀστέρια
ὡσὰν αὐτά, ἀγνῇ

Ἡ μάννα μου μοῦ ἔχει εἰπωμένο
ποτὲ ὅπου τύχη νὰ μὴ προσμένω.

Στὴν στράτα πάει
ἄδολο ἀρνάκι
καὶ δὲν κυττάει
λοξὰ λιγάκι.
Σὺν ἀντικρύζει
παιδιὰ κουτὰ
δὲν τὰ γνωρίζει
δὲν χαιρετᾷ.

—Μὲ στέλλουν κάπου ; εἶνε γραμμένο
ποτὲ ὅπου τύχη νὰ μὴ προσμένω.

Ἀπ' ἀγκωνάρι
σὰν τ' ἄλωπάκι
τὸ παλλικάρι
στρίβει μωστάκι
λαλεῖ τραγοῦδι.
Ἡ κόρη δειλὴ
περνᾷ μαμοῦδι
σιωπηλῇ.

Ἡ μάννα μου μοῦ ἔχει εἰπωμένο
ποτὲ στὸν δρόμο νὰ μὴ συντυχαίνω.

Στενάζει ἐκεῖνος
—φωτιά ἢ παρθένα—
τὸ μάτι σὰν χῆνος
κρατεῖ στὰ χαμένα.
Θολὴ ἢ ματιά της
ἢ κόρη σκυφτὴ
—κτυπᾷ ἢ καρδιά της—
τὸν ὄρκο κρατεῖ.

Ἡ μάννα μου μοῦ ἔχει εἰπωμένο
ποτὲ ὅπου τύχη νὰ μὴ προσμένω.

Ἐγγραφοὶ ἐν Ἀθήναις. Τῇ 7 Ἰουνίου 1893.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

διδάκτωρ τῆς Ιατρικῆς

